

THORVALDSENS TESTAMENTER

„Am besten scheint es mir, Sie brächten je eher
je lieber Ihre eigene Bestimmung zu Papier.“

I disse Linier, der er anført i et Brev, som Grev *Rantzau-Breitenburg*¹ sendte Thorvaldsen i 1829, udtryktes en Forhaabning om, at Thorvaldsen snart vilde oprette et lovformeligt Testamente, saaledes at der blev skabt Sikkerhed for, at hans Samlinger og Kunstsager efter hans Død tilfaldt hans Fædreland i Overensstemmelse med, hvad han ofte havde antydnet.² Denne Forhaabning deltes fuldt ud af betydende Kredse herhjemme, hos hvem der, efterhaanden som Thorvaldsens Berømmelse voksede, opstod et Ønske om, at hans Fødeby København maatte blive betænkt med en Samling af hans Kunstværker, som for Eftertiden kunde vidne om hans Arbejde og Liv.

Sagen var imidlertid ikke saa lige til. Thorvaldsen selv havde jo Ord for at være vaklende og tilbøjelig til at udskyde mindre behagelige og besværlige Ting. Fremfor alt var det ham om at gøre, at der rejstes et Museum til hans Samlinger og Kunstsatte, og at de dér bevaredes som en Enhed. Et Forbillede i saa Henseende havde Thorvaldsen i sin Samtidige, Canova, som havde skænket sin Fødeby, Possagno, saavel sine Kunstværker som et Museum. Men til det sidste havde Thorvaldsen ikke Midler. Han havde en Datter *Elisa*, hvis Fremtid ogsaa skulde sikres. Det var saaledes alvorlige Problemer, som Thorvaldsen havde at tumle med, og det manglede ikke paa Opfordringer, navnlig fra de Danske i Rom, til ham om at løse dem paa den Maade, som man haabede og ønskede.

Nogen samlet Fremstilling af Testamentehistorien er hidtil ikke givet og har for saa vidt heller ikke kunnet gives, som der forelaa adskillige

¹ Rigsgreve Andreas Conrad Rantzau til Breitenburg i Holsten, den senere Gehejmestatsminister, Thorvaldsens Ven og Raadgiver. ² Thiele III, S. 366.

uforstaaelige Punkter, der først nu er blevet opklaret. Det skal være denne Artikels Formaal at gøre Rede for Testamentsagens forskellige Faser, dels paa Grundlag af det hidtil kendte Materiale og dels paa Grundlag af nye Oplysninger, som Undersøgelser i danske og romerske Arkiver har bragt for Dagen.

FORHISTORIEN

Den første, til hvem Thorvaldsen fremkom med en mere præcis Antydning om sin »sidste Vilje«, var Grev Rantzau-Breitenburg under dennes Besøg i Rom i 1828 som Kavalier for Prins Frederik (den senere Kong Frederik VII).³ Thorvaldsen medgav Greven et privat Budskab til Kong Frederik VI, gaaende ud paa, at han ønskede førend sin Død at sikre sin Fødeby København alle sine Arbejder i Marmor og i Gips og alle sine Samlinger, hvis Regeringen vilde sørge for et passende Opbevaringssted og tilstaa hans efterlevende Datter en Pension. Efter sin Hjemkomst meddelte Greven Thorvaldsen, at Kongen var begejstret over Tanken, som han vilde støtte paa enhver Maade,⁴ men han raadede dog Thorvaldsen til snarest muligt at faa affattet et lovformeligt Testamente, som kunde vises Kongen.

Dette skete omsider i 1830, fra hvilket Aar Thorvaldsens første Testamente⁵ skriver sig, dateret den 8. August. Det var skrevet paa Dansk. Vedrørende Enkeltheder skal anføres, at § 1 kun taler om, at Staden København skal arve hans Samlinger, og at § 5 tillægger Datteren Elisa mere i Penge, end senere Testamenter gav hende, nemlig Renterne af alle de Penge, som han maatte efterlade sig. Uheldigvis indeholdt § 7 et Løfte om en »nøjere Detaille«, som i Virkeligheden udskød det vigtigste Problem — Thorvaldsens egne Arbejders Skæbne — til senere Behandling. Hvem der har raadet Thorvaldsen ved Udarbejdelsen af dette Testamente, kan ikke angives. Det kan hverken have været Bødtcher,⁶ som efter eget Udsagn først medvirkede ved det næste Testamente, eller Collin,⁷ der først traadte til i 1833, og det var ikke udfærdiget i de Former, som af den romerske Ret udkrævedes til uantastelig Gyldighed. Det tilfredsstillede saaledes langt fra Vennerne i Rom.

Imidlertid indtraf Aaret efter en Begivenhed, som bragte Testamentsagen ind i et nyt Spor, nemlig Datteren Elisas Forlovelse med

³ Thiele III, S. 331-334. ⁴ Thiele III, S. 366.

⁵ Thiele III, S. 417, hvor Testamentet findes aftrykt. En Kopi opbevares paa Thorvaldsens Museum (Brevarkivet, Mappe 29). ⁶ Digteren Ludvig Bødtcher.

⁷ Konferensraad Jonas Collin, Deputeret i Rentekammeret, Thorvaldsens fortrolige Raadgiver.

den 33 Aar ældre Kammerherre, Oberst *Johan Peter Friderich Paulsen*, der opholdt sig i Rom som Kavalier for Prinsesse Charlotte Frederikke af Mecklenburg-Schwerin, Prins Christian Frederik, den senere Kong Christian VIII's fraskilte Gemalinde. For at sikre Datterens Stilling og Fremtid maatte visse juridiske og økonomiske Forhold klares. Om disse afgav Thorvaldsen en »Erklæring«, ⁸ udstedt den 10. August 1832 i Rom. I denne udtalte Thorvaldsen bl. a., at han overgav sin Datter Elisa til Paulsen som Ægtehustru, og at han forpligtede sig til straks efter Bryllupet at indsætte en Sum paa 40.000 Rigsdaler i Nationalbanken i København, som skulde henstaa urørlige, og hvis Renter skulde tilfalde Datteren. Endvidere forpligtede han sig til at indgive Adoptionsansøgning vedrørende hende til Kongen, saaledes at hun kunde »modtage den Arv, som jeg i min forfattede testamentariske Disposition har fastsat at efterlade hende«.

Opfyldelsen af visse af Punkterne i Erklæringen frembød forskellige Vanskeligheder. Adoptionsansøgningen, som er dateret Rom, den 15. Januar 1833, blev imødekommet ved en kongelig Resolution af 12. Marts 1833. ⁹ Derimod syntes selve Indgaaelsen af Ægteskabet at have mødt næsten uovervindelige Hindringer, i hvert Fald i Rom, da det drejede sig om en Forbindelse mellem en Katolik og en Protestant, hvilket den katolske Kirke ikke tillod. Thorvaldsen forlod da Rom med Datteren for at finde et Sted, hvor Gejstligheden var mindre streng, og efter nogle Maaneders Forløb, i December 1832, blev Ægteskabet indgaaet i Laibach. Hvorledes det lykkedes Thorvaldsen at formilde Kirken, vides ikke. Ægteskabet blev faktisk autoriseret af den hellige Stol, men de nærmere Enkeltheder er ukendte.

Derimod lod den lovede Pengeanbringelse vente paa sig, ligesom ogsaa Testamentspørgsmaalet var uløst.

BØDTCHER OG COLLIN

Da var der en Mand, der handlede, nemlig Digteren *Ludvig Bødtcher*, der i Rom indtog Stillingen som Thorvaldsens nærmeste Hjælper og Sekretær. Den 14. September 1833 skrev Bødtcher til *Jonas Collin* og anmodede ham om Bistand i Testamentsagen, blandt andet ogsaa for

⁸ Danske Cancellies Brev Nr. 1166/1833 i Rigsarkivet, hvor en Afskrift af Erklæringen findes. Det af Thiele III, S. 455, meddelte Pro-Memoria af 8. August 1832, som Thorvaldsen skulde have indsendt til Kancelliet, maa være et ubenyttet Koncept; det er aldrig indgaaet til Kancelliet og fremtræder desuden uden Underskrift.

⁹ Danske Cancellie, 2. Departement Nr. 193/1833 (Rigsarkivet).

at forebygge, at Thorvaldsens Kunstskatte skulde falde i Svingersønnen, Kammerherre Paulsens Hænder.¹⁰ Hermed begyndte Collins Beskæftigelse med de Thorvaldsenske Problemer, som han sidenefter skulde arbejde saa kraftigt for. I Brevet omtaler Bødtcher, at han havde faaet Thorvaldsen til at udfærdige et Testamente, efter at Datteren var blevet forlovet med Paulsen. Bødtcher havde opsat det og med Nød og næppe bevæget ham til at faa det bekræftet af Notarius publicus og underskrevet i Vidners Overværelse; men som Thorvaldsen senere fortalte ham, blev det ikke paatrykt hans Segl, var udateret og skrevet paa ustemplet Papir. Det var imidlertid Thorvaldsens Ønske, at der senere skulde affattes et »nøjagtigere« Testamente paa Italiensk, og hvoraf Genpart skulde sendes hjem til Danmark.

Tiden gik imidlertid, uden at dette skete, og da Bødtcher stadig pressede paa, bad Thorvaldsen ham om at opsætte et Testamente paa Italiensk. Dette gjorde Bødtcher ogsaa, men det skete under Henvisning til, at det kun var en Rettesnor, som en dygtig Jurist maatte fuldføre.¹¹

Saaledes var Stillingen, da Collin traadte til i 1833. Med hans Indgriben begyndte en fleraarig Korrespondance mellem København-Rom og omvendt angaaende Testamentspørgsmaalet og om Thorvaldsens Hjemrejse. Collin besvarede Bødtchers Brev den 22. Oktober 1833 med to Breve, hvoraf det ene var beregnet paa at vises Thorvaldsen.¹² Det indeholdt en Række Betragtninger, som skulde tilskynde Thorvaldsen til at ordne Testamentspørgsmaalet, mens Tid var. Der medfulgte nogle juridiske Bemærkninger,¹³ som Collin havde faaet *Anders Sandøe Ørsted* til at skrive, og hvori der bl. a. — formentlig for at forskrække Thorvaldsen eller for at sætte en Trumf paa — var nævnt noget om den saakaldte Decimationsafgift, en Afgift, som svaredes ved Udførsel af Arv fra en Stat til en anden. Afgiften var ved Gensidighed ophævet i de fleste af Datidens Stater, men mellem Kirkestaten og Danmark var der ikke truffet Aftale herom. Ørsted peger her paa, at hvis Thorvaldsen skulde dø i Rom, vilde Taksationen af hans over al Pengeværd ophøjede Kunstskatte kunne ansættes til en meget betydelig Sum, hvis Størrelse saa temmelig vilde bero paa Taksatorernes Forgodtbefindende, og »dersom den pavelige Fiscus ved denne

¹⁰ E. Collin, S. 578; Thiele III, S. 499.

¹¹ Som det senere vil blive nævnt, havde Thorvaldsen allerede den 8. August 1832 deponeret et Testamente hos en Notar i Rom, men det maa han aabenbart have hemmeligholdt for Bødtcher. ¹² E. Collin, S. 579.

¹³ Bilag 84 I i Dokumenterne vedkommende Museets Oprettelse og Bestyrelse fra Aarene 1832-1848 (Thorvaldsens Museums Arkiv).



C. A. Jensen pinx. 1836

DIGTEREN LUDVIG BØDTCHER

Lejlighed skulde være animeret af Vindelyst,¹⁴ vilde man have let ved at skaffe den en meget betydelig Sum Penge, hvilket dog sikkert vilde være imod Thorvaldsens Ønske».

I et senere Brev¹⁵ til Collin af 6. December 1833 omtalte Bødtcher den gode Virkning, som Collins Brev og navnlig Ørsteds Bemærkninger om Decimationsafgiften havde haft paa Thorvaldsen. Tillige nævner han, at det af ham tidligere omtalte Testamente dog ikke var saa vaklende og mangelfuldt, som han havde befrygtet, men at der tiltrængtes en ny og mere udvidet Disposition.

Uden Forbindelse med Bødtchers Henvendelse til Collin, men omtrent paa samme Tidspunkt, havde Thorvaldsen anmodet Collin om Hjælp til at faa de 40.000 Rd., som skulde betales af Thorvaldsens Tilgodehavender i Danmark for Arbejder til Christiansborg Slot og Frue Kirke, sat fast til Datteren. Det har sikkert været Paulsens evindelige Paamindelser, som har faaet Thorvaldsen til at foretage dette Skridt.¹⁶

Collin var alt igang hermed som Følge af et Andragende fra Paulsen om Fritagelse for Indskud til Enkekassen¹⁷ under Henvisning til Hustruens Medgift, da Thorvaldsens Anmodning fremkom; men paa Grund af formelle Mangler, og fordi Thorvaldsen ikke besvarede de Breve, som han fik herom, trak Sagen i Langdrag.

Den 5. Februar 1834 indgav Collin Rapport til Kongen om Sagen og benyttede Lejligheden til at udtale over for Kongen, at »nogle beroligende Ord, givne Thorvaldsen i denne Henseende [nemlig med Hensyn til et særskilt Lokale til Samlingen] vilde være af stor Vigtighed».¹⁸ Collins Rapport havde det ønskede Resultat. Den 11. Februar 1834 meddelte Kongen i et Reskript til Collin, at de Kunstskatte, som Thorvaldsen maatte bestemme sig til at skænke sit Fædreland, »skulde blive betragtede som en uafhængelig og udelelig Eiendom, der skal vorde indrømmet et, Gienstanden værdigt, Opvarelsessted». I et Brev af 15. Februar s. A. meddelte Collin derefter Thorvaldsen den glædelige Nyhed og udtalte Forventning om snart at se Thorvaldsen i København, idet han omtalte Kongens Ord om et »Musæum Thorvaldsenianum». Nu forelaa der et vist formelt Grundlag for Museumstankens Videreførelse, det Tilsagn, som Thorvaldsen saalænge havde ønsket hjemmefra. Men selv et kongeligt Tilsagn var ikke nok for Thor-

¹⁴ Det gik dog ikke slet saa galt. Da Thorvaldsen døde i 1844, stillede den pavelige Fiscus sig imødekommende og nedsatte Afgiften fra 8 % til 2 % af de Værdier, der unddroges Pavens Rige. Disse blev ved en Skønsforretning vurderet til 44.300 Scudi, og Afgiften beløb sig da til 886 Scudi = ca. 1772 Rd. (Bopakken i Landsarkivet for Sjælland m. m., Bravos Regnskab). ¹⁵ Thiele III, S. 502. ¹⁶ E. Collin, S. 581; Thiele III, S. 527.

¹⁷ Danske Cancellies Brev Nr. 1166/1833 (Rigsarkivet). ¹⁸ Thiele III, S. 518-519.

valdsen. Han vilde ogsaa have, at hans Landsmænd skulde vise deres Interesse i Gerning, og han undlod ikke ved visse Lejligheder at lade sig forlyde med, at der i givet Fald kunde blive Tale om andre Arvinger, f. Eks. Kongen af Bayern eller Kongen af Württemberg. Om Hjemrejse var der trods indtrængende Opfordringer fra forskellige Sider, bl. a. fra Prins *Christian Frederik*, derimod ikke Tale. End ikke Frygten for den pavelige Fiscus' Vindesygge kunde formaa Thorvaldsen dertil. Han blev stadig i Rom, men sendte dog i 1835 en Del af sine Kunstsager hjem med Fregatten »Bellona«.

Imidlertid havde man herhjemme taget fat paa Spørgsmaalet om et »Thorvaldsens Museum«. En Komité var i Begyndelsen af 1837 blevet nedsat for at indsamle Penge til Opførelsen af en Museumsbygning.¹⁹ Det var ogsaa paa højeste Tid. Kongen af Württemberg havde forsøgt at paavirke Thorvaldsen til Bedste for Stuttgart som Hjemsted for hans Museum. Thorvaldsen var ikke utilbøjelig hertil, da han ikke syntes, at man hjemme interesserede sig nok for Sagen. Saavel Prins Christian Frederik som Collin gav Thorvaldsen Underretning om det nye Initiativ i Fædrelandet. Det syntes at have en gunstig Virkning. I et Brev til Collin af 18. Marts 1837²⁰ udtalte han sin Glæde over, hvad der var sket, og afgav samtidig en Erklæring til Brug for Museumssagen, hvorefter det var hans Vilje, at alle hans Kunstsager, heri indbefattet hans Marmorarbejder, skulde tilhøre dette Museum, saaledes som det nærmere var bestemt i hans Testamente.

Men hvad stod der i dette Testamente? Herom spurgte mange, men ingen vidste noget. Spændingen øgedes, da Thorvaldsen i en Skrivelse af 24. Oktober 1837 til Collin lovede ved første Lejlighed at sende en Afskrift af Testamentet hjem, da det nu forelaa i gyldig Form, udfærdiget af en Advokat i Rom²¹ — om sin Hjemrejse skrev han derimod intet. Tiden gik, og den lovede Afskrift af Testamentet kom stadig ikke. Ved Nytaarstid mindede Collin i et Brev Thorvaldsen herom og vedlagde samtidig i Brevet en Ansøgning til Kongen om, at en Korvet næste Aar maatte afhente hans Kunstsager. Thorvaldsen skulde blot datere og underskrive Ansøgningen og derefter sende den hjem! Alle Kneb maatte aabenbart anvendes for at faa »den Gamle« til at tage en Beslutning, men det hjalp stadig ikke noget. Ansøgningen kom vel tilbage i underskrevet Stand, men Afskriften af Testamentet udeblev stadig, skønt Thorvaldsen i et Brev af 20. Januar 1838 til Collin paa ny lover, at den skal komme — med næste Brev.

¹⁹ Thiele III, S. 576 og 582. ²⁰ Thiele III, S. 580.

²¹ Hermed sigter Thorvaldsen til Testamentet af 24. August 1837.

Endelig den 10. April 1838 skrev Thorvaldsen til Collin, at han nu vilde rejse hjem med det udsendte Skib og vedlagde »den belovede Copie af mit Testament«. Brevet oplyste, at Testamentet, »som er forfattet af en herværende Advocat efter Landets Love og forsynet med 7 Vidners Underskrift, er nedlagt hos en Notar. Dersom der skulde være Forandringer fornødent i Fædrelandet, kann vi mundtlig en noiere aftale samme«.²²

DET „ROMERSKE“ TESTAMENTE

Det med saa megen Spænding imødesete Dokument kom da til København i Slutningen af April 1838. Hermed begynder Testamenthistorien i Danmark, som forskellige nylig foretagne Undersøgelser har bragt fuld Klarhed over.

I »Dansk Kunstblad«²³ finder vi den første Omtale af dette Testamente i en Bekendtgørelse fra Indsamlingskomitéen, undertegnet med Collins, H. N. Clausens²⁴ og Thieles²⁵ Navne og dateret den 3. Maj 1838. Bekendtgørelsen skulde virke som en Stimulans for Indsamlingen, og det hedder i den bl. a.:

»I et Brev af 10. f. M. fra Thorvaldsen til medundertegnede Collin har han hidsendt vidimeret Afskrift af det af ham i Aar, i Overensstemmelse med de romerske Love, oprettede og med 7 Vidners Underskrift forsynet sidste Testament²⁶ (udtrykkeligen kaldet *Donatio mortis causa*).²⁷

Ved denne Donation skjænker Thorvaldsen til Staden Kjøbenhavn alle de Kunstgjenstande, som han allerede har afsendt og findes i denne Stad, og de som findes og ville findes hos ham, ham tilhørende, bestaaende af Malerier, Sculpturer, Tegninger, Basreliefs, Kobberstik og Lithographier, Medailler og andre Ting, saavel antike som moderne, skaarne Stene, Paster, antike Guld- og Bronze-Arbejder, etrusciske Vaser, Terracotter, Bøger, ægyptiske og græske Old-

²² E. Collin, S. 583-584. ²³ Nr. 14 for 16. Maj 1838.

²⁴ Professor H. N. Clausen, Theolog og Politiker.

²⁵ Justitsraad J. M. Thiele, Kunstakademiets Sekretær og Thorvaldsens Biograf.

²⁶ Testamentet aftrykt hos Thiele III, S. 612.

²⁷ I »Kjøbenhavnsposten« for 18. Maj 1838 skrives herom saaledes:

»Det sidst udkomne Nummer af »Dansk Kunstblad« indeholder nu det saa meget omtalte Testament af Thorvaldsen, hvoraf for kort Tid siden en bekræftende Gjenpart er bleven tilsendt Hr. Conferentsraad Collin. Det er oprettet i Form af en »*Donatio mortis causa*«, som har det tilfælles med et egentligt Testamente, at det først træder i Kraft ved Opretterens Død, men skiller sig fra samme deri, at det straks har retsforbindende Kraft, hvorimod et Testament kan forandres eller aldeles omstødes ved et senere Testament«.

Der er her Tale om et specielt romerretligt Begreb, som i Bentzons Arveret 1931, S. 87, karakteriseres som en uklar Retsdannelse. Testamentet benytter ogsaa Betegnelsen »*Donations-Legat*«.

ser og hvilkesomhelst andre Gjenstande henhørende til Videnskaber og skjønne Kunster.

Vilkaarene ved denne Donation ere:

1. Alle ovenfor anførte Gjenstande skulle udgjøre et eneste og særskilt Museum, der skal bære Thorvaldsens Navn og aldrig mere blandes med nogensomhelst anden Samling og følgelig heller aldrig maa blive formindsket, adsplettet og forandret under noget Paaskud eller af nogen Aarsag.
2. Staden Kjøbenhavn besørger et passende og særskilt Locale for deri at danne Museet, hvilket Locale ogsaa maa frembyde al mulig Sikkerhed mod Ildsvaade.
3. De Statuer og Basreliefs, som ved Thorvaldsens Død maatte befindes ufuldendte, skulle paa hans Stervboes Bekostning fuldføres ved Hr. Professor Freund og ved Thorvaldsens Elev, Hr. Pietro Galli, hvorpaa disse saaledes fuldendte Arbejder skulle forenes med og indbefattes under denne Donation og under samme Forpligtelser og Vilkaar.
4. Der kan bestemmes en moderat Adgangspris for dem, der ønsker at se Museet undtagen for Kunstnere af ethvert Fag, da de skulle have fri Adgang. Det, som derfor indkommer, henlægges til den Fond, der behøves til at lønne en Opsynsmand, som udnævnes af Staden, til at bevare og holde Gjenstandene i Museet rene . . .«

Komitéen og Thorvaldsens øvrige Venner herhjemme har sikkert draget et Lettelsens Suk og ment, at nu var Vanskelighederne overvundne. Men saaledes skulde det ikke gaa. Dokumentet, der var affattet paa Italiensk, og som er det saakaldte *romerske Testamente*, blev af Collin sendt til Notarius publicus i København, *F. Clauswitz* for at oversættes. Denne henledte imidlertid i et Brev af 10. Maj²⁸ Collins Opmærksomhed paa, at Dokumentet »ikke er en vidimeret Afskrift af et Testament, da hverken Ordet »Copia« staar skrevet derpaa, eller det er forsynet med en Attest om Copiens Rigtighed; det har aldeles Udseende af et originalt Document, forsynet med Testators og 2 Vitterligheds Vidners egenhændige Underskrifter og er dateret den 10. April 1838, men paa den Tid var jo den i Testamentet indsatte Executor testamenti, Consul Chiaveri for længe siden død.²⁹ Er det en Copie, burde det ældre Datum af det originale Testament deri være bemærket, da man ellers aldeles ikke kan see, naar Testamentet er oprettet. Med Hensyn til Testamentets Indhold . . .«.

Denne Berigtigelse fra Notarens Side virker uvilkaarlig lidt pinligt. Man skulde synes, at det samme kunde ogsaa andre have opdaget. Col-

²⁸ Pakken mrk. Forhandlingerne i Committéen for Thorvaldsens Museum (Thorv. Mus. Arkiv).

²⁹ Chiaveri døde 5. September 1837.

lin maatte da igang igen. Den 16. Maj 1838 skrev han til Thorvaldsen og bad ham meddele den virkelige Datum, paa hvilket Testamentet var udfærdiget, Afskrift af alle Vitterlighedsvidnernes Underskrift og Notarius' Paategning. Men herom fik Offentligheden ikke noget at vide.

INDSAMLINGSKOMITÉEN OG KOMMUNALBESTYRELSEN

Komitéen havde imidlertid fortsat sit Arbejde med Indsamlingen. Da Pengene indgik noget trægt, blev man snart klar over, at uden offentlig Bistand kunde Museumssagen ikke løses, og man besluttede da at henvende sig til Bystyret, som hidtil havde indtaget en passiv Holdning og indskrænket sig til at lade Indsamlingslisterne cirkulere blandt Embedsmændene.³⁰ Den 14. Maj 1838 tilsendte Komitéen Stadens 32 Mænd Notarialoversættelsen af Testamentet og gav Udtryk for, at nu maatte Staden som saadan tage Affære.³¹ De 32 Mænd lod den 16. Maj Sagen gaa videre til Magistraten³² med Meddelelse om, at man vilde afvente, hvad denne Autoritet havde i Sinde at foretage sig, og dette underrettede man Komitéen om samme Dag.

Af en Række Koncepter og nogle Breve fra Collin, H. N. Clausen m. fl., som findes i Museets Arkiv,³³ fremgaar det nu, at Komitéen kom til den Erkendelse, at den formentlig havde begaaet en Formfejl ved at henvende sig til De 32 Mænd i Stedet for til Magistraten. Man vilde da raade Bod paa denne Fejl ved at sende Magistraten et Brev med en nærmere Forklaring. Brevet blev ogsaa skrevet og underskrevet af Komitéens Medlemmer, men det kom aldrig afsted paa Grund af forskellige Betænkeligheder, som til Slut kom til Orde. Disse Betænkeligheder skyldtes det usalige Testamente, som Komitéen — rent bortset fra dets Uklarhed — jo ikke havde noget Mandat til officielt at notificere for Magistraten.

I Maj Maaned 1838 var Situationen da følgende. Collin ventede paa Svar fra Thorvaldsen angaaende Testamentets Formmangler. De 32 Mænd havde særdeles elegant ekspederet Sagen videre. Komitéen havde en tydelig Fornemmelse af, at den havde stødt Magistraten, og Magistraten var fornærmet over, at Komitéen ikke havde henvendt sig til den i Stedet for til De 32 Mænd. Men samtidig var Magistraten paa sin Side stærkt i Vinden med Hensyn til det langt vigtigere Spørgs-

³⁰ 2' Sekretariat, Sag Nr. 365/1837 (Stadsarkivet).

³¹ Sag Nr. 65/1838 i »De 32 Mænds Sager 1838« (Borgerrepr.'s Arkiv).

³² Pakken mrk. Thorvaldsens Museum, Dok. Nr. 11 (Stadsarkivet).

³³ Pakken mrk. Forhandlingerne i Committéen for Thorvaldsens Museum (Thorv. Mus. Arkiv).

maal: Hvad skulde man svare paa denne mærkelige Henvendelse vedrørende en testamentarisk Disposition, som dels fremtraadte i en juridisk set noget tvivlsom Form og dels vilde medføre store Bekostninger?

Den Mand, der inden for Magistraten særlig tog sig af de Thorvaldsenske Sager, Overpræsident *A. C. Kierulff*, som baade var Ven med Collin og en varm Tilhænger af Tanken om et Thorvaldsens Museum, forsøgte at føre Sagen videre, men han blev stoppet. Efter et forefundet Koncept med Overpræsidentens egenhændige, men vanskeligt læselige Skrift havde han i Juni Maaned 1838 været i Færd med at affatte et Svar til de 32 Mænd. Det naaede ikke videre — ganske sikkert, fordi Collin den 22. Juni meddelte ham,³⁴ at han skulde standse Ekspeditionen om Thorvaldsen et Par Dages Tid, da der lige var indløbet et Dokument fra Rom, som tildels »supplerede Mangelen« i det første.

Det nye Dokument, der er trykt som Bilag 1, viste sig at være en notarialt bekræftet Kopi, dateret den 2. Juni 1838, af en Notarialakt. Af denne fremgik, at Thorvaldsen den 24. August 1837 hos Notaren *Antonio Torriani* i Rom havde deponeret »nogle Blade, syede med hvid Traad og forsynede med syv Segl i rødt Lak«, i hvilke han erklærede, at hans sidste mundtlige Testamente indeholdtes. Akten sluttede med Thorvaldsens Underskrift og Navnene paa 7 Vidner, men Indholdet af »Bladene« var ikke angivet.

Efter dette har Kierulff og Collin sikkert lagt Hænderne i Skødet og opgivet det hele. Der var nu ikke andet at gøre, end at afvente Thorvaldsens Hjemkomst med den udsendte Fregat, som antoges at ville finde Sted i Løbet af nogle Maaneder.

ELISA PAULSENS ARV

Kort før Thorvaldsen forlod Rom, gjorde han en Tilføjelse til sit Testamente ved en *Kodicil*, som er dateret 25. Juli 1838.³⁵ Denne omhandlede Datteren Elisass Arv, som ved de forskellige Testamenter stadig var blevet beskaaret til Fordel for Museet og Børnebørnene og nu yderligere blev det, idet Thorvaldsen paany slog fast, at der ikke skulde tillægges Elisa noget udover Renterne af de 40.000 Rd., som alt var blevet fastsat ved hendes Giftermaal med Paulsen, og rent ud sagde, at hvis hun ikke er fornøjet med, hvad der er bestemt til hende, maatte Sagen

³⁴ Pakken mrk. Thorvaldsens Museum, Dok. Nr. 3 (Stadsarkivet).

³⁵ Indholdet af denne Kodiciel har hidtil kun været kendt gennem en italiensk Kladde og en dansk Oversættelse med Collins Haandskrift, begge henliggende i Thorvaldsens Museums Arkiv (Bilag 72 og 84 k, Dokumenterne vedkommende Musets Oprettelse og Bestyrelse fra Aarene 1832-1848).

afgøres efter Lovene! Det er sandsynligt, at Hensynet til Svigersønnen her har spillet ind. Thorvaldsen har næppe næret særlig varme Følelser for Kammerherre Paulsen, som, efter hvad der fortælles, gerne vilde blande sig i hans Forhold.³⁶ Det kan saaledes nævnes, at Thorvaldsen i Testamentet angaaende nogle Rentebeløb, som Børnebørnene skulde have udbetalt, naar de blev myndige, udtrykkelig siger, at de maa nyde Renterne, »uafhængig af Faderen, hvem jeg nægter al Ret til Nytten og Brugen deraf«. Ej heller mellem Thorvaldsen og hans Datter skal Forholdet have været særlig hjerteligt. Baronesse Stampe, som traf Elisa under hendes Ophold her i Landet, fortæller en Del herom i sine Erindringer, uden dog maaske at være et helt uvildigt Vidne. Elisa har som Italienerinde haft Sydlændingens Temperament. Hun følte sig knyttet langt mere til Moderen end til Thorvaldsen, hvem hun stadig skal have bebrejdet, at han ikke gjorde nok for hende.³⁷

Senere, efter Thorvaldsens Død i 1844, viste det sig, at Elisa bestemt ikke var tilfreds med Testamentet og ved den romerske Advokat Butis³⁸ Hjælp rejste en Aktion for at faa det omstødt. Sagen blev dog jævnet derved, at Kongen efter Indstilling fra Collin tilstod hende en Pension som Enke efter Kammerherre Paulsen (der var afgaaet ved Døden i 1843) paa 400 Rd. aarlig, samt yderligere 400 Rd. aarlig til Sønnen Albertos Opdragelse ved en dansk Huslærer for at bevare hans Forbindelse med Danmark. Et Forskud paa 1000 Rd., som Statskassen havde maattet udbetale hende til Dækning af hendes Rejseudgifter ved Tilbagereisen til Rom efter Paulsens Død, blev tillige eftergivet hende ved kongelig Resolution af 20. Juni 1844. Eksekutorerne i Thorvaldsens Bo var til Gengæld mere strenge. Paulsen havde i 1842 laant 2000 Scudi af Thorvaldsen, og dem forlangte de, at Paulsens Bo skulde tilbagebetale. Elisa protesterede, men Skiftekommissionens Kendelse gik hende imod, og hun maatte indbetale 4.492 Rd. i sin Faders Bo.

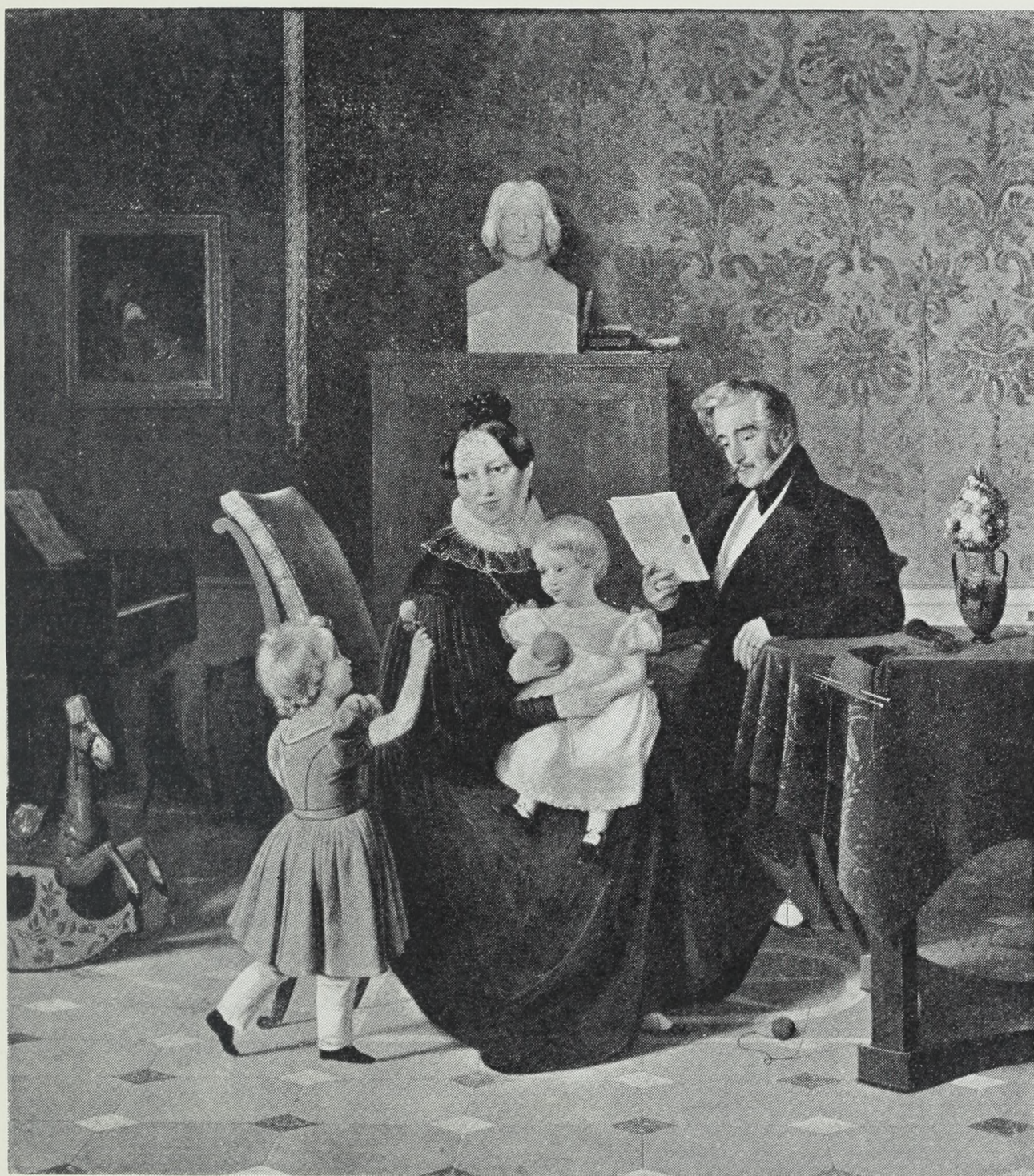
Elisa Paulsens Enkepension faldt bort allerede i 1849, da hun indgik nyt Ægteskab med Italieneren *Giorni*. Nogle Aar senere androg hun Magistraten om en Understøttelse paa Grund af den herskende Dyrtdid. Kommunalbestyrelsen tilstod hende da i 1867 en aarlig Understøttelse paa 500 Rd.,³⁹ omend med megen Betænkelighed under Hen-

³⁶ Baronesse Stampe, S. 100.

³⁷ Den senere Biskop Jørgen Swane, som i sin Ungdom var Huslærer for Elisas Søn Alberto Paulsen 1847-48, giver i sine efterladte Breve en sympatisk Skildring af Elisa Paulsen og hendes Hjem i Rom.

³⁸ Cesare Buti, Søn af Thorvaldsens mangeaarige Værtinde, var Elisa Paulsens nære Ven og bestyrede hendes Pengesager (Bobé: Thorvaldsen i Kærlighedens Aldre. 1938, S. 46-47).

³⁹ Mag. 2^e Afdl., Sag. 1104/1867 (Stadsarkivet), Borgerrepr. Forh. 1867-68 S. 271.



A. Küchler pinx. Roma 1838

Kammerherre Paulsen og Elisa Paulsen, f. Thorvaldsen, med deres Børn

syn til Thorvaldsens Bestemmelse i Testamentet om, at hun skulde lade sig »nøje« med Renterne af de 40.000 Rd.. Hun døde i 1870, og Rente-nydelsen er derefter gaaet over paa hendes Efterkommere, af hvilke der for Tiden findes otte.

EFTER THORVALDSENS HJEMKOMST THORVALDSENS GAVEBREV OG TESTAMENTE

Testamentsagen var, som ovenfor nævnt, stillet i Bero indtil Thorvaldsens Hjemkomst, der fandt Sted den 17. September 1838. Efter at de store Festligheder i den Anledning var overstaaede, maatte man vende tilbage til det mere prosaiske: at affatte et Testamente, som kunde accepteres af dansk Jura og Staden København.

Thorvaldsen henvendte sig da, da han var kommet i »Rolighed«, ⁴⁰ til *Collin, A. S. Ørsted* og Højesteretsassessor *C. F. Lassen* om Hjælp ved Udarbejdelsen, og denne Hjælp ydedes beredvilligt. Fra selve Arbejdet med de forskellige Problemer, som stadig dukkede op, findes en Række interessante Koncepter og Notater. ⁴¹ Navnlig Frygten for den pavelige Regerings mulige Bestridelse af Thorvaldsens danske Nationalitet og dermed følgende Krav om, at Skiftebehandlingen til sin Tid skulde finde Sted i Rom, samt Decimationsafgiften var Genstand for de tre lærde Herrers nøje Overvejelser — en Del af Thorvaldsens Ejendom og et fuldgyldigt Testamente laa jo stadig i Rom. Resultatet er bekendt — det blev *Gavebrevet og Testamentet af 5. December 1838, kongelig konfirmeret den 8. s. M.*, ⁴² hvorved Staden København fik endelig, juridisk tilfredsstillende, Bekræftelse paa, at den vilde komme i Besiddelse af de Thorvaldsenske Kunstskatte. Dokumentet, der er en ejendommelig Kombination af et Gavetilsagn i Giverens levende Live og af en testamentarisk Disposition, fremtræder som en Bekræftelse paa og Gentagelse af Testamentet af 24. August 1837 og Kodicillen af 25. Juli 1838 uden dog at være en ordret Gentagelse af disse, og det henviser til, at Hovedskiftebehandlingen til sin Tid skal finde Sted i København. Paa den Maade mente man at have garderet sig tilstrækkeligt overfor mulige Indsigelser fra de romerske Myndigheders

⁴⁰ Jfr. Bekendtgørelse af 18. Marts 1839 fra Comitéen for Oprettelsen af Thorvaldsens Museum (Comitéens Protokol i Museets Arkiv).

⁴¹ Bilag Nr. 84 i Dokumenterne vedkommende Museets Oprettelse og Bestyrelse fra Aarene 1832-1848 (Thorvaldsens Museums Arkiv).

⁴² Gavebrevet og Testamentet findes gengivet hos Thiele IV, S. 49-56, og i Thorvaldsens Museums Dokumentsamling 1935. Det originale Aktstykke er sammen med Tillægget af 25. Januar 1843 i 1938 velvilligst overgivet til Museet af Landsarkivet for Sjælland m. m.

Side. Tilbage stod derefter at udveksle nogle officielle Skrivelser og udtrykke de Artigheder, som det i saadanne Tilfælde er Kutyme at fremsætte. Ved Skrivelse af 11. December 1838 fremsendte Thorvaldsen Gavebrevet til Magistraten⁴³ og udtalte sin Forventning om, at denne og de deputerede Borgere i Forbindelse med Komitéen for Museets Oprettelse velvilligt og kraftigt vilde virke for, at det af ham tilsigtede Øjemed saa snart som muligt opnaaedes. Magistraten skrev imidlertid først til De 32 Mænd og formede sin Skrivelse, der er dateret den 14. December 1838,⁴⁴ som et Svar paa den tidligere omtalte, hidtil ubesvarede Skrivelse af 16. Maj 1838, hvormed De 32 Mænd havde fremsendt Oversættelsen af det »romerske« Testamente. Forsinkelsen motiveredes med følgende Ord:

»Det forekom os imidlertid, at Meddelelsen af det omhandlede Testamente, skjønt modtaget fra oftnævnte Committée, ikke havde den officielle Charakter, som vi efter Omstændighederne maatte ansee fornøden, forinden herfra videre foretoges, og vi søgte derfor ikkun underhaanden at afhjælpe denne Mangel i Formen. Da Conferentsraad Thorvaldsen derimod nu ved Skrivelse af 11. dennes har tilstillet os et af ham under 5. dennes oprettet og den 8de næsteften alh. confirmeret Gavebrev og Testament, der er en Gjentagelse og Bekræftelse af fornævnte hans tidligere Testamente af 24. Aug. f. A., og Sagen saaledes er bragt til det Standpunkt, at den behørigen kan behandles, skulle vi herved anmode D'Hrr. om«

Kort sagt, gemt var ikke glemt, Magistraten benyttede Lejligheden til at sige sin Mening og til noget spydigt at paatale den Maade, hvorpaa Sagen hidtil havde været behandlet.

Der manglede nu kun at anerkende Modtagelsen af Thorvaldsens Gave, og i en Skrivelse af 19. December 1838 sendte Magistraten Thorvaldsen Byens Tak. Men dette har aabenbart ikke været tilstrækkeligt. De 32 Mænds Forsamling ønskede for deres Vedkommende ogsaa at takke Thorvaldsen. Det skete i en Skrivelse af 29. December, hvor Forsamlingen paa Borgerskabets Vegne gav Udtryk for dettes Taknemlighed over for Thorvaldsen.⁴⁵

SENERE TILFØJELSER TIL GAVEBREV OG TESTAMENTE

Finalen i Testamentehistorien er de *Tillægsbestemmelser*, som Thorvaldsen udfærdigede den 25. Januar 1843, og som fik kongelig Konfirmation den 16. Februar samme Aar.⁴⁶ Denne Gang var det Børnebørnenes Arve-

⁴³ Thiele IV, S. 46. ⁴⁴ Pakken mrk. Thorvaldsens Museum, Dok. Nr. 12 (Stadsarkivet).

⁴⁵ Thiele IV, S. 47-48. ⁴⁶ Thiele IV, S. 206-212.

forhold, som blev ændrede. Endvidere blev der indsat Bestemmelser om, at Museet skulde være Universalarving, og at Eksekutorerne i Thorvaldsens Bo som en selvsupplerende Bestyrelse skulde varetage Administrationen af Museet. Denne sidste Bestemmelse gav senere efter Thorvaldsens Død Anledning til Indsigelse fra Kommunalbestyrelsens Side,⁴⁷ idet man ansaa det for tvivlsomt, om Thorvaldsen havde været berettiget til at foretage en saadan Disposition. Dels fandt man den i Strid med et tidligere stiftet Retsforhold, nemlig det uigenkaldelige Gavetilsagn i Gavebrevet og Testamentet af 5. December 1838, dels blev den virkelige Ejer af Museet, Staden København, derved ganske udelukket fra Indflydelse paa Museets Drift. Der skete vel ikke nogen Ændring, men Bestemmelsen gav i Tidens Løb Anledning til en Del Gnidninger mellem Kommunalbestyrelsen og Museumsbestyrelsen, og først ved »Forliget« i 1916, hvor Testamentets Bestemmelser ændredes ved kongelig Konfirmation af 12. Januar 1916,⁴⁸ skabtes et mere naturligt Grundlag for Museets fremtidige Ledelse.

THORVALDSENS HEMMELIGE TESTAMENTER

Man kan sige, at det afgørende ved den lange og indviklede Tilblivelseshistorie, som gik forud for Thorvaldsens endelige Testamente, er dens lykkelige Udgang. Uvilkaarligt spørger man imidlertid, hvad det egentlig var, der foranledigede alle disse Fortrædeligheder, og hvad der ligger bag den hele Histories dunkle Punkter. Svaret herpaa giver de romerske Arkiver og de fra disse nylig fremdragne Dokumenter.

I Indledningen til sit Gavebrev og Testamente af 5. December 1838 henviser Thorvaldsen bl. a. til, at han allerede i et den 24. August 1837 hos Notaren Torriani i Rom deponeret Dokument havde tilkendegivet sin sidste Vilje om, hvorledes der efter hans Død skulde forholdes med hans Efterladenskaber. Der sigtes her til de »Blade, syede med hvid Traad og forsynede med syv Segl i rødt Lak«, som Thorvaldsen ifølge Notarialakten af 2. Juni 1838 havde deponeret hos Torriani.

Hvad der stod i disse Blade, har man hidtil ikke vidst noget om, og det var da en nærliggende Tanke, naar en samlet Fremstilling af Testamenternes Historie skulde gives, at søge nærmere Oplysninger herom. Museet rettede derfor i Januar 1938 en Anmodning til det kgl. danske Gesandtskab i Rom om at yde velvillig Bistand ved en nærmere Undersøgelse i de romerske Arkiver. Gesandtskabet stillede sig meget

⁴⁷ Borgerrepr. Forh. 1850-51 S. 26 og 1913-14, S. 700-718.

⁴⁸ Borgerrepr. Forh. 1915-16, S. 1946-1949.

imødekommende og betroede Opgaven til Advokat *Serafino Cerulli Irelli*. Resultatet af denne Undersøgelse var over al Forventning. Det viste sig, at der i Notarialarkivet i Rom fandtes forskellige Akter vedrørende Thorvaldsens Testamenter. De henlaa ganske urørte og forseglede, som da Thorvaldsen for 100 Aar siden overgav dem i Notarens Besiddelse. Det drejede sig om følgende:

1. Dokument af 24. August 1837, indeholdende Thorvaldsens Tilbagekaldelse af et Testamente, som han den 8. August 1832 havde deponeret hos Notaren Torriani. m29 II
2. Testamente af 24. August 1837 tilligemed dettes Omslag, paa hvilket Erklæringen om Testamentets Deponering var anført. m29 II
3. Kodiciel af 25. Juli 1838 med Omslag. m29 II

Efter de nugældende italienske Love kan saadanne Dokumenter og Testamenter, naar de er over 100 Aar gamle, aabnes uden videre Formaliteter, og Museet anmodede derfor, saasnart man havde faaet Underretning om Fundet, Gesandtskabet om at foranledige dem aabnet og gengivet fotografisk. Selve Originalerne kunde man ikke komme i Besiddelse af, da de ikke maa udleveres fra Arkivet.

Fremdragningen af disse Akter er af betydelig Interesse, idet der nu foreligger Mulighed for at forklare visse Faser og Begivenheder i Testamentehistorien, som hidtil har været ukendte eller uforstaaelige.

Af Tilbagekaldelsesakten af 24. August 1837 ses det, at Thorvaldsen havde deponeret et Testamente hos Notaren den 8. August 1832. Det er formentlig det Testamente, som Bødtcher hentyder til i sit Brev til Collin af 6. Oktober 1833, og som Thorvaldsen oprettede ved Datterens Forlovelse. Hvad der har staaet i Testamentet, vides ikke, og ved Eftersøgningerne i Notarialarkivet i Rom har man ikke fundet noget Spor af det. Det er sandsynligt, at Thorvaldsen har tilintetgjort det, efter at han havde faaet det tilbagegivet.

Aabningen af Testamentet af 24. August 1837 fandt Sted den 20. Maj 1938 i Arkivet ved det Notarialkontor i Rom, hvor Testamentet havde ligget i de mange Aar. En Repræsentant for det danske Gesandtskab var tilstede, og der udfærdigedes angaaende Aabningen en Protokol, som i Oversættelse lyder saaledes:

Notarialarkivet for Rom

Protokol

over Aabning af Hr. Alberto Thorvaldsens Hemmelige Testamente, i Henhold til Notarialregulativets § 304.

Den tyvende Maj nittenhundrede otteogtredive — Aar XVI — i Notarialarkivet for Rom.

Foranlediget

af, at Advokat Serafino Cerulli Irelli paa den danske Legations Vegne med Indstilling til Justitsministeriet, i Henhold til Notarialregulativets § 304 og til § 30 af den til Notarialforordningen føjede Tarif, havde anmodet om til Brug ved Højtideligholdelsen af en historisk Anledning at faa aabnet Billedhuggeren Alberto Thorvaldsens hemmelige Testamente, der den 24. August 1837 blev deponeret hos Notar Antonio Torriani, hvis Akter befinder sig i dette Notarialarkiv, og foranlediget af, at nævnte Ministerium i Skrivelse af 28. April 1938 Nr. 199/29866 har givet Bemyndigelse til Aabning af nævnte Testamente, . . . har undertegnede Overarkivar ved dette Notarialarkiv i Henhold til Anmodningen og nævnte Bemyndigelse af Notar Antonio Torrianis Testamentsamling udtaget omhandlede Testamente, der bestaar af en Pakke i Størrelse 15,6 cm × 11,5 cm, der er syet sammen med Sting paa alle 4 Sider og forsynet med 7 Segl⁴⁹ af rødt Vokslak med en Rose, mod hvilken nogle Straaler rettes, og med Paaskriften »privata di te moriro«.⁵⁰ Paa hele Forsiden af Pakken og paa en Del af Bagsiden staar Protokol over Testamentets Deponering, hvilken Protokol indledes med følgende Ord: »I Guds Navn — Under Hans Hellighed Pave Gregorius XVI's Pavedømme — Den fire og tyvende August attenhundrede syv og tredive — I Overværelse af mig, Antonio Torriani, Notarius, Administrator for Offredi's Efterfølger, og de nedenfor underskrevne Vidner — fremstod personlig Højvelbaarne Hr. Kommandør, Billedhuggeren Alberto Thorvaldsen, Søn af afdøde Gotschalch, født i København, Danmark«, og som slutter med følgende Ord: »Dette Dokument er affattet i Rom paa Hr. Advokat Orfei's Bopæl i Via Cesarini 11; til Stede var nedennævnte Vidner.«

Derefter følger Testators Underskrift, de syv Vidners og Notarens samt Registreringsbemærkningen.

Efter at have konstateret, at Lukningen og Segl var urørt, har jeg, Arkivaren, aabnet nævnte Pakke og har fremdraget Testamentdokumentet, som bestaar af 2 Ark Papir, der er beskrevet paa 6 Sider og delvis paa den syvende. Det indledes med Ordene: »I Guds Navn Amen — Idet jeg er ved min Forstands og mine Sansers fulde Brug, skal jeg med dette Dokument gøre mit sidste Testamente og disponere over det, som jeg ejer, og det, som jeg maatte komme i Besiddelse af«, og det ender med Ordene: »Dette bestemmer jeg som min sidste Vilje og mit sidste Testamente, det skal have Gyldighed som Kodicil, Donatio mortis causa eller paa enhver anden Maade, der er tilladt efter Loven, og jeg annullerer og ophæver ethvert andet Testamente, der tidligere er blevet oprettet af mig eller er blevet affattet af en eller anden Grund, idet jeg ønsker, efter Gennemlæsning og modent Overlæg af dette, hvis enkelte Sider jeg har paategnet med mit Navn, at det skal bringes i Udførelse i fuld Udstrækning«,

⁴⁹ Det anvendte Signet maa formentlig have været Thorvaldsens, men kendes iøvrigt ikke.

⁵⁰ »Uden dig maa jeg dø«.

derefter følger Datering, Rom, den 24. August 1837 og Underskrift Alberto Thorvaldsen.

Dette Dokument paategnes af mig, Arkivaren, i Marginen paa hvert Ark.

Papiret, hvorpaa Deponeringsprotokollen er skrevet, og Testamentet, som laa deri, bliver vedlagt nærværende Dokument og tilligemed dette lagt tilbage i nævnte Notar Antonio Torriani's Testamentsamling.

Ved ovenfor beskrevne Aabning af Testamentet var til Stede Hr. Advokat Serafino Cerulli Irelli og Hr. Hubert Wichfeld, Legationsraad ved den danske Legation, hvilke underskriver sammen med mig, Arkivaren, denne Protokol, efter at den er blevet oplæst.

H. Wichfeld Serafino Cerulli Irelli Dr. Attilio Antonielli, Arkivar

Forinden Testamentet blev lagt tilbage i Samlingen, blev det fotograferet, og Museet er nu i Besiddelse af en fotografisk Gengivelse af det.

Advokat Cerulli Irelli har afgivet en detailleret Beretning om det passerede, der findes trykt som Bilag 2, og har navnlig gjort Rede for den formelle Fremgangsmaade, som har været anvendt ved Testamentets Affattelse, og for de paa den Tid gældende Retsregler paa dette Omraade. Det fremgaar heraf, at Thorvaldsens Testamente er oprettet efter den romerske Ret og paa den Maade, som var den almindelige i Kirkestaten, nemlig som et saakaldt hemmeligt Testamente, d. v. s. et Dokument, som, underskrevet af Testator og alene kendt af ham, indlagdes i et Omslag, paa hvilket Erklæringen om Testamentets Henlæggelse i Notarialarkivet, Testators, Vidnernes og Notarens Underskrifter anførtes. Denne Testamentsform afveg ganske fra den her i Landet anvendte, og Thorvaldsens Venner herhjemme har aabenbart ikke været opmærksomme herpaa, siden de forlangte, at han skulde sende et notarialt bekræftet Testamente hjem. *Dette kunde slet ikke lade sig gøre, da Notaren ikke kendte Testamentets Indhold.* Hvad han kunde gøre, var blot at afgive Bekræftelse paa, at der var deponeret et Dokument, som angaves at være et Testamente, saaledes som det skete med det fornævnte Dokument af 2. Juni 1838, som Thorvaldsen sendte Collin.

Naar man nu sammenligner Teksten i den fotografiske Gengivelse af Thorvaldsens Testamente af 24. August 1837 med Teksten i det saakaldte »romerske« Testamente af 10. April 1838, der beror i Museets Arkiv, *viser det sig, at de er ganske identiske*, bortset fra Dateringen og Vidnerne.⁵¹ Hermed hænger det saaledes sammen, at da Thorvaldsen i 1838 endelig skulde til at efterkomme de mange Paamindelser om at sende sit Testamente hjem, gjorde han noget, som han ikke skulde

⁵¹ Plon aftrykker S. 310-311 Thorvaldsens Testamente, men kun ufuldstændigt; ca. Halvdelen mangler. Som dets Dato er angivet 24. August 1837.

have gjort, selv om han sikkert gjorde det i den bedste Mening. Han underskrev nemlig en Kopi af Testamentet af 24. August 1837, uden at denne fremtraadte som Kopi, daterede den med den tilfældige Dato, den 10. April 1838, paa hvilken han skrev til Collin, og lod Vennerne Blunck og K  chler⁵² underskrive som Vidner. Kopien fremtraadte derefter som et originalt Testamente efter dansk Ret uden Notarialpaategning; men i Brevet til Collin anførte Thorvaldsen fuldstændig korrekt, at det var en Kopi, han sendte, og at Originalen var deponeret hos en Notar og forsynet med 7 Vidners Underskrifter.

Denne tilsyneladende Uoverensstemmelse skabte fornyet Uklarhed herhjemme over hele Testamentsagen og bevirkede, at denne gik helt i Staa i Slutningen af Juni 1838.

Aabningen af Kodicillen af 25. Juli 1838 fandt Sted den 7. September 1938 paa samme Maade og paa samme Sted som Aabningen af Testamentet af 24. August 1837. Den udfærdigede Aabningsprotokol lyder saaledes i Oversættelse:

Notarialarkivet for Rom
Protokol

over Aabning af Hr. Alberto Thorvaldsens hemmelige Kodicil i Henhold til Notarialregulativets § 304.

Den syvende September 1938 — Aar XVI — i Notarialarkivet for Rom.

Foranlediget

af, at Advokat Serafino Cerulli Irelli paa den danske Legations Vegne med Indstilling til Justitsministeriet i Henhold til Notarialregulativets § 304 og § 38 af den til Notarialforordningen føjede Tarif, havde anmodet om til Brug ved Højtideligholdelsen af en historisk Anledning at faa aabnet Billedhuggeren Alberto Thorvaldsens hemmelige Kodicil, der den 25. Juli 1838 blev deponeret hos Notaren Antonio Torriani, hvis Akter befinder sig i dette Notarialarkiv, og foranlediget af, at nævnte Ministerium i Skrivelse af 29. August 1938 Nr. 242/31742 har givet Bemyndigelse til Aabning af nævnte Kodicil, har undertegnede befuldmægtiget Arkivar ved dette Notarialarkiv, i Henhold til Anmodningen og nævnte Bemyndigelse, af Notar Antonio Torrianis Testamentsamling udtaget omhandlede Kodicil, der bestaar af en Pakke i Størrelsen cm 19,3 × 13,3, sammensyet med Sting paa 3 Sider og med 5 Segl af rødt Vokslak, hvorpaa staar Ordet »Alberto«. Paa hele Forsiden af Pakken og paa en Del af Bagsiden staar Protokol over Kodicillens Deponering, hvilken Kodicil indledes med følgende Ord:

»I Guds Navn — Under Hans Hellighed Pave Gregor XVI's Pavedømme — Den 25 — femogtyvende Juli, 1838 — attehundrede otteogtredive — For mig,

⁵² Ditlev Conrad Blunck og Albert K  chler, to danske Malere, der opholdt sig i Rom.

leggi permesso, annullando, e cancellando qualunque altro
testamento da me precedentemente fatto o con qualunque
causa concepito volendo che il presente da me firmato in
ogni pagina abbia la sua piena esecuzione avendolo matu-
ramente letto e considerato. Roma questo dì 24 agosto 1837
Alberto Thorvaldsen

Slutningslinierne af Thorvaldsens hemmelige, i Rom udfærdigede Testamente
af 24. August 1837

diuolto, donazione per causa di morte ed in qualunque altro miglior modo dalle leggi
permesso, annullando, e cancellando qualunque altro testamento da me preceden-
temente fatto o con qualunque causa concepito volendo che il presente da me firma-
to in ogni pagina abbia la sua piena esecuzione avendolo maturamente letto e
considerato. Roma questo dì 10 Aprile 1838
Alberto Thorvaldsen testatore
J. C. Blunck. testimonio
Alber. Kückler. testimonio

Slutningslinierne af det saakaldte „romerske“ Testamente af 10. April 1838, som
Thorvaldsen hjemsendte fra Rom

Som det vil ses af dette Eksempel, er Teksten i disse to Testamenter enslydende. De
adskiller sig blot fra hinanden ved Dateringen og Vidernes Underskrifter

Antonio Torriani, Notarius Publicus og beskikket Administrator af den kapitolinske Notar Offredi's Efterfølger, fremstod personlig Højvelbaarne Hr. Kommandør, Billedhuggeren Alberto Thorvaldsen, Søn af afdøde Gotschalch, født i København, i Danmark«, og som slutter med Ordene: »Dette Dokument er affattet i Rom paa Hr. Advokat Filippo Ricci's Bopæl, Piazza di S. Luigi dei Francesi Nr. 43. Til Stede var de underskrevne Vidner. Dette er min Kodiciel«.

Derefter følger Testators Underskrift, to Vidners og Notarens samt Registreringsbemærkningen.

Efter at have konstateret, at Lukningen og Seglet var urørt, har jeg, Arkivaren, aabnet nævnte Pakke, paa hvis Inderside Kodicillen er affattet.

Dokumentet optager hele den ene Side og en Del af den anden; den begynder med Ordene: »Rom, den 25. Juli 1838 — I Guds Navn Amen. — Eftersom jeg i Anledning af min Adoptivdatter Elisas Ægteskab med Oberst Paulsen og muligen siden efter ved nogen udstedt Deklaration, hvori jeg har erkendt bemeldte Elisa som min eneste Datter og Arving, og ved at bestemme hende en Medgift ligeledes har tilkendegivet, at hun skulde være Arving efter mit Testament« og slutter med Ordene: »Og dette vil jeg skal være min Vilje, som om den udgjorde en Del af mit Testamente, erklærende, at dersom den ej er gældende som saadan, skal den gælde som Donatio mortis causa, og paa enhver anden mulig Maade — og saaledes disponerer jeg«, hvorefter følger Dato »den 25. Juli 1838« og Underskrift »Alberto Thorvaldsen«.

Denne Kodiciel paategnes af mig, Arkivaren, i Marginen paa hvert halve Ark.

Papiret, hvorpaa Deponeringsprotokollen og Kodicillen er skrevet, vedlægges nærværende Akt, og er tilligemed dette lagt tilbage i nævnte Notar Antonio Torriani's Testamentsamling.

Ved ovenfor beskrevne Aabning af Kodicillen var til Stede: Hr. Advokat Serafino Cerulli Irelli og Hr. Hubert Wichfeld, Legationsraad ved den danske Legation, hvilke sammen med mig, Arkivaren, underskriver denne Protokol, efter at den er bleven oplæst.

H. Wichfeld Serafino Cerulli Irelli

Dr. Daniele Pappalardo, befuldmægtiget Arkivar

Kodicillen blev fotograferet, forinden den lagdes tilbage i Arkivsamlingen. Museet er saaledes ogsaa kommet i Besiddelse af en fotografisk Gengivelse af den og dermed af dens autentiske Tekst, som ikke har været kendt før. Teksten stemmer forøvrigt med den tidligere omtalte Kladde. Kodiceillen trykkes her, Omslaget som Bilag 3 og den egentlige Kodiciel som Bilag 4, endvidere Advokat Cerulli Irellis Beretning om Aabningen som Bilag 5. Det fremgaar bl. a. heraf, at Thorvaldsen selv har skrevet Kodiceillen helt og holdent, og at der har været anvendt en noget anden Form end ved Testamentet af 24. August 1837, idet kun to Vidner og Notaren har været tilstede.

De mange af Landets gode Mænd, som havde beskæftiget sig med Thorvaldsens Testamenter, har sikkert følt sig lettede, da han underskrev sit Gavebrev og Testamente af 5. December 1838, og de forskellige Problemer, navnlig af juridisk Art, som Sagen havde givet Anledning til, fik deres Løsning. De ikke faa Vanskeligheder blev, takket være Bistand fra forskellig Side, overvundne med et lykkeligt Resultat. Lykkeligt først og fremmest for Byen København, som kom til at eje et Museum, hvortil der næppe findes noget Sidestykke, og sidst, men ikke mindst for Thorvaldsen selv, som naaede det Maal, han havde sat sig, et Museum alene for hans Værker, bærende hans Navn og efter hans Død tillige et Gravmæle over ham.

Ingen prangende Inskription minder herom. Kun paa en beskeden Plads paa Museumsbygningens Bagside læses følgende:

THORVALDSEN BESTEMTE AAR 1837 I ROM,
AT HANS ARBEJDER, SAMLINGER, FORMUE SKULDE TILFALDE
HANS FØDESTAD KJØBENHAVN OG DERMED STIFTES ET EGET
MUSEUM. VED FORENEDE BIDRAG FRA KONGERNE FREDERIK
VI OG CHRISTIAN VIII, FRA KJØBENHAVNS COMMUNE OG
FRA MEDBORGERE AF ALLE STÆNDER
FULDFØRTES VÆRKET 1848

AXEL RAVN

LITTERATUR- OG KILDEHENVISNINGER

- J. M. Thiele*: Thorvaldsen i Rom 1819-1839, Kbh. 1854 (citeret som Thiele III).
J. M. Thiele: Thorvaldsen i Kiøbenhavn 1839-1844, Kbh. 1856 (citeret som Thiele IV).
Eugène Plon: Thorvaldsen, sa vie et son œuvre, Paris 1867 (citeret som Plon).
E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Hus, Kbh. 1882 (citeret som E. Collin).
J. L. Ussing: Niels Lauritz Høyens Levned I, Kbh. 1872.
Henrik Nikolai Clausen: Optegnelser om mit Levned om min Tids Historie, Kbh. 1877.
Frederik Barfod: Thorvaldsensk Album, Kbh. 1844.
Chr. Bruun og L. P. Fenger: Thorvaldsens Museums Historie, Kbh. 1892.
Baronesse Stampes Erindringer om Thorvaldsen, Kbh. 1912.
Albert Repholtz: Thorvaldsen og Nysø, Kbh. 1911.
Biskop Jørgen Swane og hans Hustru Magdalene, f. Bruun. Kbh. 1925 (Memoirer og Breve, udg. ved Julius Clausen og P. Fr. Rist, XLIII).
Th. Oppermann: Thorvaldsen i Rom og Kjøbenhavn 1819-1844, Kbh. 1930.
Louis Bobé: Thorvaldsen i Kærlighedens Aldre. Kbh. 1938.
Thorvaldsens Museum: Dokumentsamling 1935. *Ophavsret af bestemmelsen 12. 1946 af testamentet*
Thorvaldsens Bopakke i Landsarkivet for Sjælland m. v.: Hof- og Stadsretten, Eksekutor- og Kommissarieskifter, Fortegnelse 22, Nr. 11.

AKTSTYKKER

VEDRØRENDE THORVALDSENS TESTAMENTER

Bilag 1. — (*Oversættelse*).

Dokument af 2. Juni 1838, indeholdende bekræftet Gengivelse af Omslaget til Testamentet af 24. August 1837, jfr. Side 53.

I Guds Navn

Jeg Underskrevne, Notarius Publicus og beskikket Administrator af Comptoiret af den Capitolinske Notar Offredi's Efterfølger, bevidner, at iblandt de Acter, der opbevares i det anførte Comptoir, forefindes den følgende Act angaaende Depositionen af et forseglet Testament, der er foretaget af den Høivelbaarne Herr Commandeur Albert Thorvaldsen:

Under Hans Hellighed Pave Gregorius den XVI's Pavedømme,
Under Datum af Fire og Tyvende August Eet Tusind Otte Hundrede
Syv og Tredive. —

For mig Antonio Torriani, Notarius, Administrator for Offredi's Efterfølger, og de nedenfor underskrevne Vidner, fremstod personligen

Høivelbaarne Herr Commandeur Albert Thorvaldsen, Søn af den afdøde Gotschalch, født i Kjøbenhavn i Danmark, Billedhugger, Ridder af forskellige Ordener, boende i Rom, »Via Sistina«, No. 50 — mig, Notario bekjendt, hvilken ved fuldkomne Sinds- og Legems- Kræfter frivilligen har overleveret mig disse Blade, syede med hvid Traad og forsynede med syv Segl i rødt Lak, i hvilke han har erklæret, at hans sidste mundtlige Testament indeholdes, og at han i samme har indsat sin Arving eller Arvinger, efterladt Legater og paa anden Maade efter sin frie Villie disponeret, og at han vilde, at samme af saadan Aarsag skulde være gyldigt, men hvis det ikke kunde gjelde af denne Aarsag, saa vilde han, at det skulde have sin Virkning som Codicil eller Donatio mortis causa og til gudeligt brug (*ad pias causas*), idet han tilintetgjør og annullerer ethvert andet Testament eller sidste Villies Disposition, der af ham hidindtil kunde være foretaget og forfattet med hvilkesomhelst Ord og Clausuler, hvor meget endog de kunde have været af en ophævende Natur, (*derogatorie delle derogatorie alle degoratorie*), og idet han vil, at det nærværende skal foretrækkes og gjelde fremfor ethvert andet, og idet han har bemyndiget mig til efter hans Død (som Gud længe forbyde) at aabne det nærværende uden nogen Formalitet efter Begjering af hvilkensomhelst Person. Derpaa anmodet om at give Noget til Fordeel for den Hellige Aands Store Hospital, Barmhjertighedens fromme Institut og det Hellige Lands Steder, svarede han, — »jeg efterlader Een Scudo til ethvert af disse fromme Instituter«.

Handlingen er foretagen i Rom paa den Høivelbaarne Herr Advocat Orfei's Bopæl, liggende i »Via Cesarini« No. 11, i Overværelse af de underskrevne Vidner.

Albert Thorvaldsen

Bonaventura Advocat Orfei, Vidne
Francesco Cannetti, Vidne
Angelo Fabiani, Vidne
Arcangelo Maria Santarelli, Vidne
Giuliano Contigiani, Vidne
Guiseppe Ferrini, Vidne
Guiseppe Filippo Biagetti, Vidne
Antonio Torriani, Notarius Publicus,
Administrator, som har udfærdiget det.

Registreret i Rom den Første September 1837 paa to Sider uden Apostille, Bind No. 153 af offentlige Acter Fol. 77 paa Høire Side, 5^{te} Afdeling. Modtaget Tyve Bajocchi, og en Afskrift til Archivet.

Vincenzo Compagnone, Forstander.

Copien er overensstemmende med Originalen og collationeret af mig underskrevne Notarius. Rom i mit Comptoir, der er liggende i Via Cesarini No. 20, den Anden — 2 — Juni Atten Hundrede Otte og Tredive — 1838.

(Notarial Stempel).

Ant. Torriani, Not. Publ. og beskikket Administrator af det Capitolinske Comptoir af Offredi's Efterfølger.

Jeg Underskrevne Notarius Publicus Regius i Kjøbenhavn bevidner herved, at Forestaaende er en tro og nøiagtig Oversættelse af et mig foreviist i det Italienske Sprog affattet Document. Dets Bekræftelse under min Haand og mit Embedssegl.

Kjøbenhavn, den 25^{de} Juni 1838. —

F. Clauswitz

Not. Publ.

L. S.

3 Rbd foruden det stemplede Papir.

F. C.

Den 28. Maj 1938.

Hans Excellence, Danmarks Minister

J. C. W. Kruse,

Via XXIV Maggio Nr. 14,
Roma.

Hr. Minister!

Thorvaldsens Testamente.

Vi tillader os at tilstille Dem i særskilt Forsendelse:

- a) Fotografier af Dokumentet af 24. August 1837, der indeholder Billedhuggeren Thorvaldsens Tilbagekaldelse af hans den 8. August 1832 hos Notar Torriani deponerede Testamente (to Fotografier);
- b) Fotografier af Billedhuggeren Thorvaldsens Testamente af 24. August 1837, hvilke Fotografier er taget før Testamentets Aabning. De gengiver Testamentets Omslag, paa hvilket Erklæringen om Testamentets Deponering er anført, efterfulgt af Thorvaldsens, Vidnernes og Notarens Underskrifter (to Fotografier);
- c) Fotografier af Testamentet af 24. August 1837, der indeholder Thorvaldsens sidste Vilje (syv Fotografier);
- d) Fotografier af Omslaget til Kodicillen af 25. Juli 1838, hvis Aabning endnu maa vente indtil den 25. Juli d. A. (to Fotografier).

Af hvert Fotografi, der er i naturlig Størrelse, vedlægges to Kopier samt Negativet.

Samtidig tillader vi os i Henhold til det af Thorvaldsens Museum udtalte Ønske at meddele følgende.

Aabningen af Thorvaldsens Testamente fandt Sted den 20. d. Md. Kl. 12 i Arkivet ved det Notarialkontor, hvor Thorvaldsens Testamente har været deponeret i lange Tider.

Selve Testamentet var foldet to Gange sammen og omhyggeligt indlagt i et Ark af Kirkestatens Stempelpapir, der derefter var syet sammen med hvid Traad og lukket med syv røde Laksegl, i hvilke Signetaftrykket gengiver en Sol og en Rose samt Indskriften »privata di te moriro« (uden dig maa jeg dø). Paa dette Ark var endvidere anført Erklæringen om Testamentets Deponering, underskrevet af Thorvaldsen, syv Vidner og Notaren, samt Paategning om Indregistreringen af Deponeringserklæringen.

Justitsministeriet havde givet Bemyndigelse til Foretagelse af Aabningen som værende berettiget, og den fandt Sted i Overværelse af Notarialkontorets Arkivar, den danske Legationsraad Wichfeld og Advokat Cerulli Irelli. Arkivaren, der ved denne Lejlighed fungerede som Notar, konstaterede over for de øvrige tilstedeværende, at Seglene var ubeskadigede, og foretog derefter Aabningen ved

at overskære den hvide Traad og fjerne Seglene fra Papiret, som omslutede Testamentet. Efter mere end Hundrede Aar kunde Testamentet saaledes udtages. Det var skrevet paa to Ark stemplet Papir. De seks Sider var fuldskrevet, og paa den syvende var der nogle Linier. Testamentet er ikke skrevet af Thorvaldsen selv, men det bærer hans Underskrift paa hvert Halvark og i Slutningen. Endvidere er Datoen den 24. August 1837 skrevet af Billedhuggeren selv. Efter Aabningen oplæste Arkivaren Testamentet, og der blev optaget en Protokol over alt det passerede. Protokollen blev underskrevet af de tilstedeværende, og vi har allerede tilstillet Legationen en Afskrift deraf.

Thorvaldsens Testamente er oprettet i den Form, som var den sædvanligste i Kirkestaten og i det hele taget i alle Lande, hvor Romerretten var gældende: det ved en stiltiende højtidelig Erklæring oprettede Testamente eller det hemmelige Testamente. Denne Testamentsform har sin Oprindelse i en af Kejser Justinians Konstitutioner, der begynder med Ordene »Hac consultissima«, og som tillod at testere ved et Dokument »vel ligatam vel tantum clausam involutamque«, der var skrevet af Testator eller af en anden Person, og som i forseglet Stand skulde forelægges for syv Vidner, der skulde anføre deres Navnetegning derpaa og anbringe deres Segl sammen med Testator. I Middelalderen var der livlige Diskussioner mellem Juristerne (Glossatorerne) om Gyldigheden af denne Testamentsform, indtil Fulgosio (en italiensk Jurist fra det XV. Aarhundrede) paa afgørende Maade beviste dens Gyldighed og, for at sikre Testamentets Hemmeligholdelse og Identitet, fandt paa den Metode at sammenfolde Testamentet eller indlægge det i et andet Stykke Papir og derefter paasætte Segl, saaledes at Testamentet ikke kan aabnes eller ombyttes, uden at Seglene brydes. Paa Testamentets Yderside eller paa Omslaget skulde derefter anføres en Deponeringserklæring, underskrevet af Testator, de syv Vidner og en Notar.

I denne af Fulgosio opfundne Form blev det hemmelige Testamente indført og udbredt i Italien og Frankrig.

Den omhandlede Form blev anerkendt af Code Napoléon (den franske Borgerlige Lovbog) (§ 976), som dog nedsatte Antallet af Vidner til seks, af de gammelitalienske Staters Lovbøger (Parma, Modena, Sardinien, Begge Sicilier og Toscana) og endelig af den italienske Code civil (Borgerlige Lovbog) af 1865 (§ 783), som nedsatte Antallet af Vidner til fire.

Hvad særligt angaar Kirkestatens gamle Omraade, kan det anføres, at den af Pave Gregor XVI den 10. November 1834 udstedte Forordning om Lovgivning og Retsvæsen i § 33 fastsatte, at man med Hensyn til Formen for Testamenter og andre Dispositioner mortis causa skulde iagttage de Former, som var foreskrevet i den almindelige Ret (Romerretten, som var gældende i Middelalderen og de senere Perioder indtil de moderne Kodificeringer); i § 34, at Testamenter, som oprettedes ved stiltiende højtidelig Erklæring, var gyldige, og at Testatorer og Notarer med Hensyn til saadanne Testamenter skulde vedblive at iagttage de samme Bestemmelser og Forsigtighedsregler som tidligere; og endelig i § 35, at, for saa vidt angik de i den foregaaende § omhandlede

Testamenter, som var helt og fuldt skrevet, dateret og underskrevet af Testator selv, var Tilstedeværelsen af *to* Vidner og Notaren tilstrækkelig.

Af alt det foregaaende ses det let, at Thorvaldsens Testamente var oprettet i den sædvanlige Form, der udtrykkeligt var hjemlet i Bestemmelserne i den da-gældende Lovgivning (§ 34 i Gregor XVI's Forordning), og at man i Thorvaldsens Tilfælde meget nøje har iagttaget de Formaliteter, som var fastsat i den paa det daværende Tidspunkt i Kirkestaten endnu gældende almindelige Ret.

Paa dette Punkt kan vi ogsaa anføre, at man, som det fremgaar af Depo-neringserklæringen vedrørende Kodicillen af 25. Juli 1838, for dennes Vedkom-mende derimod har benyttet den i Gregor XVI's Forordning § 35 fastsatte Form (Kodicillen er helt og fuldt skrevet, dateret og underskrevet af Thorvald-sen selv og deponeret hos Notaren i Overværelse af kun *to* Vidner).

Vi ønsker endelig at meddele Dem, at vi til Trods for Eftersøgninger ikke har kunnet finde noget Spor af det af Thorvaldsen den 8. August 1832 de-ponerede og den 24. August 1837 tilbagekaldte Testamente. Thorvaldsen har aabenbart, som det var Sædvane i saadanne Tilfælde, tilintetgjort dette Testa-mente, som han havde erstattet med det af 24. August 1837.

Med Højagtelse

Serafino Cerulli Irelli

Bilag 3. — (*Oversættelse*).

Omslag til Kodicillen af 25. Juli 1838.

Stempel.

10 Bai.

I Guds Navn

Under Hans Hellighed Pave Gregor den XVI's Pavedømme

Den 25 — Femogtyvende — Juli 1838 — Attenhundrede otteogtredive

For mig, Antonio Torriani, Notarius Publicus, beskikket Administrator af den kapitolinske Notar, Offredis Efterfølgers Kontor, fremstod personlig

Højvelbaarne Hr. Kommandør Alberto Thorvaldsen, Søn af afdøde Got-schalch, født i København i Danmark, Billedhugger, Ridder af flere Ordner, bosiddende i Rom, Via Sistina 50, 2, som er mig, Notarius, bekendt, og ved fuld-komne Sinds- og Legemskræfter; han har i underskrevne Vidners Nærværelse, af egen fri Vilje, overgivet mig disse Ark, der er sammensyet med hvid Traad og forseglet med Segl af rødt Vokslak, og han har erklæret, at de indeholdt hans Kodicil eller Udtryk for hans sidste Vilje, der helt er skrevet, dateret og under-skrevet af ham selv, hvorfor han ønsker, at det skal bringes til Udførelse, og hvis det ikke kan gælde som sidste Vilje, skal det gælde som Donatio mortis

causa eller som en from Gave, og han kasserer og annullerer enhver anden Bestemmelse, der maatte stride imod dette; han giver mig Bemyndigelse til at aabne dette Testamente efter hans Død (Gud give, at den maa være fjern) uden nogen Formalitet, men paa Begæring af en hvilkenksomhelst Person. Paa Spørgsmaalet, om han havde tænkt paa at give noget til Fordel for Barmhjerthighedens fromme Institut, Den Hellig-Aands Store Hospital og Stederne i det Hellige Land, svarede han, — »derfor har jeg sørget i mit Testamente«. — Dette Dokument er affattet i Rom paa Hr. Advokat Filippo Ricci's Bopæl, Piazza di S. Luigi dei Francesi 43. Til Stede var de underskrevne Vidner.

Dette er min Codicil.

Alberto Thorvaldsen

Giovanni Bravo, Vidne

Paolo Lescarini, Vidne

Antonio Torriani, hidkaldt som Notar

Reg. i Rom den 30. Juli 1838 paa to Sider uden Apostille, Bind 161, Offentlige Akter, Blad 77 paa højre Side, Afdeling 6^a.

Modtaget 20 Bajocchi samt Arkivkopi.

2936.

V. Compagnone

Bilag 4. — (*Oversættelse*).

Kodicillen af 25. Juli 1838.

Rom, den 25. Juli 1838.

I Guds Navn Amen.

Eftersom jeg i Anledning af min Adoptivdatter Elisas Ægteskab med Oberst Paulsen, og muligen siden efter ved nogen udstedt Deklaration, hvori jeg har erkjendt bemeldte Elisa som min eneste Datter og Arving, og ved at bestemme hende en Medgift ligeledes har tilkendegivet, at hun skulde være Arving efter mit Testament, derfor, paa det at der ikke skal opstaa nogen Spørgsmaal og Stridigheder, erklærer jeg ved denne Codicil, at naar jeg har erkjendt ovennævnte Elisa som eneste Arving, har jeg altid forstaaet det sagt i Almindelighed og uden at tilstaa hende nogen særdeles Rettighed udenfor den, som jeg i Anledning af Ægteskabet havde formelig tillagt hende, og som jeg i Testamentet har villet tilstaa hende under Titel af Legat. Og derfor, idet jeg tilintetgør enhver anden Akt, som kunde angaa nogen Disposition, som sidste Vilje eller Donation, vil og erklærer jeg, at alt skal stemme overens og svare til de Bestemmelser, som indeholdes i mit Testamente, der er deponeret hos Notaren Offredi's Efterfølger un-

der d. 24. August 1837, hvorfor dette skal betragtes som Basis og Norm for min uforanderlige og bestandige Vilje, som jeg beder mine Executores testamenti at udføre nøjagtigen og med den Erklæring, at dersom ommeldte Elisa ikke er fornøjet, skal det afgjøres efter Lovene.

Og eftersom Hr. Luigi Chiaveri, som jeg havde udnævnt til Executor testamenti, ulykkeligvis er død efter mit Testaments Udfærdigelse, udnævner jeg i hans Sted Hr. Ricci med samme Myndighed.

Og dette vil jeg skal være min Vilje, som om den udgjorde en Del af mit Testamente, erklærende, at dersom den ej er gældende som saadan, skal den gælde som Donatio mortis causa, og paa enhver anden mulig Maade, — og saaledes disponerer jeg. Den 25. Juli 1838.

Alberto Thorvaldsen

Bilag 5. — (*Oversættelse*).

Den 13. September 1938.

Hans Excellence, Danmarks Minister

J. C. W. Kruse,

Via XXIV Maggio Nr. 14,
Roma.

Hr. Minister!

Thorvaldsens Testamente.

Vi tillader os at tilstille Dem i særskilt Forsendelse:

- a) Fotografier af Kodicillen af 25. Juli 1838, der indeholder Thorvaldsens sidste Vilje (to Fotografier: Negative og to Kopier af hvert);
- b) 4 Afskrifter af Protokollen vedrørende Aabningen af Kodicillen.

Samtidig tillader vi os i Henhold til det af Thorvaldsens Museum udtalte Ønske at meddele Dem følgende.

Aabningen af Thorvaldsens Kodicil fandt Sted den 7. d. Md. Kl. 11 i Arkivet ved det Notarialkontor, hvor Kodicillen var deponeret.

Kodicillen var skrevet paa de indvendige Sider af et Ark, som derefter var sammenfoldet og paa tre Sider syet sammen med hvid Traad og lukket med fem røde Laksegl med Thorvaldsens Fornavn i Signetaftrykket. Paa Arkets udvendige Sider var anført Erklæringen om Kodicillens Deponering, underskrevet af Thorvaldsen, to Vidner og Notaren, samt Paategning om Indregistreringen af Deponeringserklæringen.

Aabningen af Kodicillen fandt Sted under Iagttagelse af de samme Formaliteter som ved Aabningen af Testamentet, hvorom vi henviser til vort Brev af 28. Maj. d. A.

Kodicillen er helt og fuldt skrevet af Thorvaldsen og udgør een Side og nogle Linier paa den næste Side.

Den ved Kodicillens Oprettelse anvendte Form er den, der er hjemlet i § 35 i den af Pave Gregor XVI den 10. November 1834 udstedte Forordning om Lovgivning og Retsvæsen, d. v. s. det ved en stiltiende højtidelig Erklæring oprettede Testamente, der er skrevet, dateret og underskrevet af Testator selv og deponeret i Overværelse af to Vidner og Notaren. Ogsaa paa dette Punkt tillader vi os at henvise til, hvad vi allerede har anført i vort Brev af 28. Maj. d. A.

Med Højagtelse

Serafino Cerulli Irelli